

Nền hành chính theo hướng "dân biết, dân bàn, dân làm, dân kiểm tra" là một nền hành chính minh bạch, công khai, mở cửa với dân

■ PGS.TS. VÕ KIM SƠN (*)

Trong một thế giới đang thay đổi, đòi hỏi của công dân, các tổ chức đối với nhà nước ngày càng gia tăng. Sự gia tăng đòi hỏi của công dân, của các tổ chức đối với nhà nước cũng chính là thể hiện sự phát triển của quốc gia.

Tham gia của công dân, các tổ chức vào quá trình hoạt động quản lý nhà nước của các cơ quan hành chính nhà nước là một đòi hỏi tất yếu. Mức độ gia tăng đòi hỏi sự tham gia của công dân xuất phát từ nhiều nguyên nhân:

1. Công dân ngày càng có trình độ cao hơn, học vấn ngày càng được nâng cao, Việt Nam đã hoàn thành xóa mù chữ, phổ cập tiểu học và đang phấn đấu để phổ cập trung học cơ sở vào năm 2010;

2. Công dân được tiếp cận nhiều hơn đến các kênh thông tin. Việt Nam có tốc độ gia tăng người sử dụng mạng Internet khá cao. Số lượng người tiếp cận đến Internet ngày càng gia tăng.

3. Công dân nhận thức rõ hơn về quyền được làm quyền kiến nghị, yêu cầu, tố cáo, khiếu nại và khiếu kiện.

4. Công dân biết rõ hơn

cách giải quyết thế nào là tối ưu về các loại thủ tục hành chính.

5. Công dân nhận thức rõ hơn về mối quan hệ của họ với nhà nước. Họ là người cung cấp tiền (thuế). Nhà nước là người sử dụng tiền của nhân dân. Quan hệ giữa công dân và nhà nước không còn là mối quan hệ "xin - cho" mà là quan hệ "khách hàng và nhà cung cấp". Quan hệ này đòi hỏi một sự bình đẳng giữa hai bên.

Đòi hỏi của công dân đối với nhà nước ngày càng gia tăng cả về khối lượng, chất lượng cũng như cách thức đáp ứng các đòi hỏi đó. Khi nhà

nước vốn dĩ rất quan liêu, trì trệ chậm thay đổi thì khả năng đáp ứng yêu cầu của công dân sẽ bị hạn chế. Xây dựng nền hành chính nhà nước đáp ứng một cách linh hoạt, nhanh chóng, đòi hỏi của công dân, của các tổ chức là một đòi hỏi tất yếu đối với các cơ quan hành chính nhà nước.

Mô hình hành chính "dân biết, dân kiểm soát, công khai, minh bạch" sẽ giúp cơ quan hành chính thực hiện hiệu quả hoạt động cung cấp dịch vụ đáp ứng đòi hỏi của công dân, xã hội. Công dân ngày càng đòi hỏi nhiều hơn về: minh bạch, dễ tiếp cận và phải thích ứng nhanh nhất đối với đòi hỏi chính đáng của họ.

Minh bạch đồng nghĩa với việc ra các quyết định phải tuân thủ theo quy tắc quy chế; mọi người đều có quyền được tiếp cận đến thông tin liên quan đến họ từ các quyết định đó. Minh bạch đòi hỏi nhà nước phải có trách nhiệm cung cấp nhiều hơn thông tin từ nhà nước. Những loại thông tin mà công dân, tổ chức nhận được phải có giá trị đối với họ

(*) Học viện Hành chính Quốc gia

trong việc đưa ra các quyết định liên quan đến hoạt động sản xuất, kinh doanh, đầu tư... Công dân, tổ chức đòi hỏi thông tin phải có tính xác đáng, đúng lúc, đầy đủ, tin cậy và khách quan. Đó chính là những yếu tố tạo nên "giá trị của thông tin". Mặt khác, đó cũng là yếu tố để cán bộ, công chức lợi dụng "tạo lợi ích riêng" và dẫn đến các hiện tượng móc ngoặc, hối lộ, tham nhũng.

Thiếu minh bạch, không công khai đầy đủ thông tin cho công dân biết sẽ tạo cơ hội cho các "quan tham" liên kết với các doanh nghiệp xâm phạm đến lợi ích hợp pháp của công dân, thành lập các "công ty gia đình" mà thực chất là những công ty phục vụ cho lợi ích của chính các "quan tham" đó. Lấy đất của dân là một ví dụ. Một số "quan tham" đã "bung bít", không công khai, minh bạch giữa lấy đất cho các công ty kinh doanh với lấy đất để làm các dự án công ích theo quy định của Luật Đất đai. Sự không minh bạch đã đem lại lợi ích bất chính cho một nhóm quan tham, nhưng nhà nước lại mất niềm tin của công dân.

Cần phải pháp luật hoá sự công khai, minh bạch các loại thông tin liên quan đến người dân, các tổ chức và phải có chế tài cụ thể để xử lý "những quan tham" muốn bung bít thông tin nhằm đem lại lợi ích riêng. Phải vận dụng công nghệ thông tin để cung cấp thông tin một cách công khai, minh bạch với dân để họ có

thể kiểm soát được cách "ứng xử của cán bộ, công chức" đối với công dân. Chính phủ điện tử được nhiều nước trong đó có Việt Nam rất quan tâm. Kỳ vọng chính là dân có thể tiếp cận một cách công khai, minh bạch, không thiên vị đến các loại thông tin trên mạng.

Một trong những thông tin mà công dân, các tổ chức đòi hỏi công khai, minh bạch là thông tin về sử dụng công quỹ (public funds) của các cơ quan hành chính nhà nước. Công quỹ trong trường hợp này được hiểu theo nghĩa rộng, không chỉ riêng tiền của nhà nước. Một trong những loại công quỹ được quan tâm nhất hiện nay là "đất công". Nếu như tham nhũng bằng tiền ngân sách nhà nước cũng đã là vấn nạn đối với nhiều nước, trong đó có Việt Nam, thì tham nhũng trong việc sử dụng "đất công" là một nhức nhối lớn hơn. Sự không minh bạch trong một số dự án đó chính là cơ hội để "chuyển tài sản công, đất công thành đất riêng". Nếu minh bạch, công khai chủ các lô đất đang được sử dụng hiện nay từ cấp thôn trở lên và nguồn gốc của các lô đất đó, Bộ Tài Nguyên và Môi trường sẽ có bức tranh cụ thể về sử dụng đất đai hiện nay và sự chuyển đổi đất công thành đất tư của các loại "quan tham".

Nhà nước phải tạo cơ hội để cho dân có thể tiếp cận đến với nhà nước một cách thuận lợi, thích ứng. Cần thay đổi văn-hoá "xin - cho", người dân khi đến với nhà nước là để

"xin" nhà nước (mà thực chất là xin công chức đại diện cho nhà nước) thành quan hệ bình đẳng. Quan hệ giữa nhà nước và công dân là mối quan hệ thân thiện, bình đẳng sẽ là cách mà nhà nước có thể quản lý công dân tốt hơn và đồng thời ngược lại, công dân kiểm soát tốt hơn hoạt động của nhà nước.

Mô hình "một cửa" đang được UBND các cấp áp dụng cũng là một cách thức thể hiện sự bình đẳng đó. Nhiều UBND đã đưa ra những cam kết phục vụ công dân theo mô hình "một cửa". Đó chính là "hiến chương khách hàng - công dân" của cơ quan nhà nước(1). Đó chính là giai đoạn đầu của mô hình quản lý chất lượng theo tiêu chuẩn ISO 9001: 2000 trong hoạt động quản lý hành chính nhà nước. Đó là giai đoạn mà các cơ quan hành chính nhà nước tự đưa ra mô hình chất lượng (nhà nước quy định 10 ngày để cấp giấy phép xây dựng) và căn cứ vào đó công dân có thể kiểm soát việc tuân thủ cam kết đó(2). Mức độ cao hơn của mô hình quản lý chất lượng là phải đáp ứng nhu cầu của công dân một cách thích ứng. Và, đó chính là kỳ vọng của công dân đối với nhà nước trong tiến trình cải cách hành chính.

Đòi hỏi của công dân và đáp ứng đòi hỏi của họ từ phía các cơ quan quản lý nhà nước thường có mối quan hệ mật thiết với nhau. Đó là mối quan hệ "nhân - quả".

(Xem tiếp trang 24)

của tỉnh. Giúp tỉnh sơ kết, làm điểm, triển khai diện rộng đối với các đơn vị, Sở Nội vụ cũng đã tham mưu cho Tỉnh ủy, UBND tỉnh trong việc đẩy mạnh phân cấp về công tác tổ chức bộ máy và công tác quản lý cán bộ. Tiến hành sắp xếp lại các cơ quan chuyên môn thuộc cấp tỉnh, cấp huyện theo Nghị định 171, Nghị định

172 của Chính phủ. Phối hợp các sở, ngành hướng dẫn chức năng, nhiệm vụ các cơ quan chuyên môn cấp huyện và tiến hành thanh tra, kiểm tra trên lĩnh vực tổ chức nhà nước theo kế hoạch thanh tra hàng năm.

Trong thời gian tới, với sự lãnh đạo, chỉ đạo chặt chẽ, thường xuyên của Tỉnh ủy,

HĐND, UBND tỉnh; sự nỗ lực quyết tâm cao của các cấp, các ngành trong tỉnh và sự ủng hộ, giúp đỡ của Trung ương, công tác CCHC giai đoạn 2006-2010 của tỉnh Hải Dương nhất định thu được những kết quả, góp phần quan trọng và tạo ra bước đột phá trong sự nghiệp phát triển kinh tế, xã hội của tỉnh ●

Nền hành chính theo hướng "dân biết..."

(Tiếp theo trang 18)

Nhà nước phải nắm bắt được một cách nhanh, nhạy, linh hoạt các nhu cầu của xã hội, công dân để đáp ứng. Mặt khác, do quy luật tất yếu của sự phát triển, nhu cầu, đòi hỏi của công dân phát triển nhanh hơn tư duy của các nhà quản lý trong các cơ quan nhà nước. Không ít hoạt động quản lý

của một số cơ quan hành chính mang "tính tình huống", mang tính "chạy theo". Một chính phủ công khai, minh bạch với công dân là chính phủ sử dụng "tư vấn nhân dân" một cách hợp lý trong quá trình ra quyết định quản lý.

Thiếu sự tham gia của công dân, các tổ chức khi đưa ra các quyết định chính sách đã làm cho các quyết định đó không có hiệu lực. "Ba ông thợ da bằng một Gia cát" cũng là một kinh nghiệm dân gian quan trọng đòi hỏi nhà nước phải tham vấn nhân dân khi ra các quyết định. Quyền sử dụng đất tách khỏi quyền sở hữu nhà khi một mảnh đất có ngôi nhà gạch, cột, móng bê-tông liệu có thể giải quyết sở hữu nhà không gắn với sử dụng đất và có ai bán ngôi nhà bê-tông đó cho người khác để

họ "đập phá ngôi nhà đó" để chuyển đi. Chắc rằng, nếu hỏi dân, các công chức sẽ thấy được ngay nhiều bất hợp lý đó.

Dân tham gia, dân kiểm tra, giám sát hoạt động của các cơ quan nhà nước và các cơ quan quản lý nhà nước minh bạch, công khai, mở cửa để dân được làm những quyền của họ sẽ tạo cơ hội để chống tham nhũng; chống lợi dụng nhà nước để mưu lợi ích riêng cho một nhóm lợi ích trong đó có các "quan tham".

Chính phủ, các cơ quan hành chính nhà nước càng minh bạch, mở cửa, công khai, cuộc chiến chống tham nhũng càng có nhiều cơ hội gặt hái được kết quả. Và, chỉ có thể đạt được mục tiêu của nền hành chính hiện đại khi nhà nước có trách nhiệm báo cáo với công dân, các tổ chức về những hoạt động của nhà nước có liên quan đến công dân, tổ chức và công dân, các tổ chức được đối xử một cách bình đẳng trong mối quan hệ với nhà nước sẽ làm cho nhà nước hoạt động hiệu quả hơn. Đó cũng là định hướng để xây dựng một nền hành chính dân chủ xã hội chủ nghĩa ở Việt Nam.

Ghi chú:

(1) Mô hình "hiển chương khách hàng - công dân" đã được áp dụng lần đầu tiên tại Anh.

(2) Xem tài liệu đề tài "Quản lý chất lượng toàn bộ và ISO 9001:2000 trong các cơ quan hành chính nhà nước". Đề tài nghiên cứu khoa học. Bài đăng trên Tạp chí Tổ chức Nhà nước, Số 6/2005 ●